

På Den Hvide Bakke

Af Jimmy Munk Larsen

Cand.mag.

På *Bijeli Brijeg* (Den Hvide Bakke) æres Mostars faldne partisaner fra 2. Verdenskrig. Den gamle krig spøger stadig i den delte by i Hercegovina, hvor kroater og muslimer har levet skarpt opdelt siden borgerkrigen i 1990'erne. I sommeren 2022 blev der udøvet omfattende og systematisk hærværk på hundredvis af gravmarkører for partisaner på Den Hvide Bakke.

En ødelagt gravmarkør på Partizansko spomen-groblje u Mostaru. Foto: Jimmy Munk Larsen.

I februar 1945 jog Titos kommunistiske partisaner tyskerne og deres kroatiske allierede fra den fascistiske bevægelse Ustaša ud af Mostar. Kollaboratører og fjender af kommunismen blev ryddet af vejen uden nåde. I Mostar henrettede

Medlemmer af det 8. korps af partisaner fra Jugoslaviens nationale befrielseshær (NOVJ) marcherer gennem det befriede Mostar i februar 1945.

partisanerne bl.a. syv franciskanere og smed ligene i Neretva-floden, der går gennem byen. Efter krigen genopstod Jugoslavien som en kommunistisk føderation, hvor kroatisk nationalisme på lige fod med al anden nationalisme blev holdt nede. Partisanernes helterolle stod ikke til diskussion, og i 1965 var tiden kommet til, at Mostars faldne partisaner skulle æres med et monument.

Til opgaven faldt valget på den serbiske arkitekt Bogdan Bogdanović (1922-2010), der også er kendt for at være manden bag *Kamenji cvijet* – Stenblomsten i Jasenovac, hvor Ustaša havde deres største koncentrationslejr og myrdede i hundredtusindvis af serbere, romaer, jøder og politiske fjender. Bogdanović' imponante efterkrigstidsmonumenter hører arkitektonisk under brutalismen, og *Partizansko spomen-groblje u Mostaru* er ingen undtagelse. Navnet betyder ganske vist *Partisan-mindekirkegård i Mostar*, men de faldne partisaner blev ikke begravet på Den Hvide Bakke og er heller ikke efterfølgende blevet genbegravet her. Den enkelte faldne partisan fik til gengæld en stenmarkør med navn og fødsels- og dødsår nøjagtigt som på en gravsten.

Efter Titos død i 1980 kom nationalisterne efterhånden til magten i de jugoslaviske delrepublikker, og i 1991 brød krigen ud i Kroatien og Slovenien. I foråret 1992 spredte den sig til Bosnien-Hercegovina, hvor de bosniske serbere på den ene side førte krig mod de bosniske muslimer og på den anden side mod de bosniske kroater. Fra oktober 1992 til

Tito vises rundt på partisankirkegården i Mostar, 1969. Foto: Creative Commons.

Partisankirkegården i dag. Foto: Jimmy Munk Larsen.

februar 1994 udkæmpede de bosniske muslimer og de bosniske kroater indbyrdes en særdeles blodig og brutal krig, der også bragte partisankirkegården i skudlinjen. Efter borgerkrigen forfaldt partisankirkegården mere og mere. At den i 2006 blev ophøjet til et nationalt monument i Bosnien-Hercegovina, gjorde ingen forskel.

En delt by

Freden mellem muslimerne og kroaterne har ikke forenet de to befolkningsgrupper i Mostar, som den dag i dag stadig er

Indgangspartiet er for nylig kalket hvidt for at skjule påmalede Ustaša-U'er. Foto: Jimmy Munk Larsen.

En lille rest af en gravmarkør. Foto: Jimmy Munk Larsen.

en delt by. På den muslimske side hedder hovedgaden *Ulica Maršala Tita*, mens flere gader i den kroatisk del er opkaldt efter prominente Ustaša'er. De fleste kroater og muslimer i Mostar undgår hinanden. Børnene går i forskellige skoler og læser forskellige historiebøger. En generation efter den sidste krig kan det derfor heller ikke undre, at unge fodboldfans er hovedmistænkt for at stå bag angrebet på partisankirkegården i sommeren 2022. En lokal bosnisk kroat beskrev gerningsmændene som "Ustašas børnebørn".

HŠK Zrinjski Mostar vs. FK Velež Mostar. Foto: Jimmy Munk Larsen.

Stadion under Den Hvide Bakke

Lige bag partisankirkegården ligger *Stadion pod Bijelim Brijegom*. Her holder den under kommunismen bandlyste fodboldklub HŠK Zrinjski Mostar til. Klubben er stiftet i 1905, og dens emblem efterlader ingen tvivl om, at det er en bosnisk-kroatisk klub. Siden klubbens genopståen i 1992 er den hovedsagelig blevet støttet af højreorienterede og nationalistiske bosniske kroater.

I Jugoslaviens tid var det klubben FK Velež Mostar, der spillede på *Stadion under Den Hvide Bakke*. Klubben fra 1922 med den røde stjerne i emblemet er i dag forvist til det lille *Stadion Rođeni* på den østlige side af Neretva. Dens tilhængere er hovedsagelig muslimer og venstreorienterede samt "jugonostalgikere". Året efter Titos død, i 1981, etableredes supportergruppen *Red Army Mostar*. Da Velež Mostar 12 dage efter angrebet på partisankirkegården kunne fejre sin 100-års fødselsdag, var det med fyrværkeri og romerlys. På YouTube kan man finde videoer af fejringen, og man kan på en af dem ikke undgå at bemærke, hvor kulsort det er, når kameraet panorerer over på den kroatiske side.

"Jeg er Ustaša, min far kommunist, jeg sværger at myrde ham i Jesu Kristi navn!"

Partisankirkegården er ifølge de lokale ikke et sted, man bør opholde sig efter mørkets frembrud. Hooligans sætter dagsordenen i området omkring *Stadion pod Bijelim Brijegom*. Graffiti'en fortæller, hvem der bor her, og hvad de mener. På partisankirkegården kunne man en overgang læse følgende: "JA USTAŠA OTAC KOMUNIST UBIT ĆUGA ISUSA MI

KRISTA!" – det kan oversættes til: "JEG ER USTAŠA, MIN FAR KOMMUNIST, JEG SVÆRGER AT MYRDE HAM I JESU KRISTI NAVN!" Tidligt i 2022 dukkede fascistisk graffiti, inklusive Ustaša-U, hagekors og fornærmelser mod bosniske muslimer, op ved indgangen til partisankirkegården. Om natten den 14. juni 2022 kom angrebet, hvor de fleste af de omkring 700 gravmarkører blev smadret. Gerningsmændene, der arbejdede med forhammere, er aldrig blevet fundet, men menes at være lokale hooligans med tilknytning til HŠK Zrinjski Mostar. De handlede formentlig på opfordring – eller endda ordre – fra ledende bosnisk-kroatiske politikere i Mostar. Dragan Markovina, historiker fra Mostar og først på gerningsstedet, delte efterfølgende billeder af angrebet på Facebook. Han pointerede i flere medier, at når der i en park 150-200 meter væk var etableret 24-timers sikkerhedsvagt, selv om der intet var at ødelægge, var det en klar politisk beslutning, at det nationale monument stod ubeskyttet – trods gentagne tilfælde af hærværk og vandalisme.

Har partisankirkegården en fremtid?

Efter angrebet blev der lagt blomster på partisankirkegården og ryddet lidt op, men en systematisk oprydning – endsize reparation af monumentet – har ikke været på tale. Indgan-

Graffiti ved Stadion pod Bijelim Brijegom. Foto: Jimmy Munk Larsen.

gen, der var plastret til i Ustaša-U'er, blev kalket, men ellers er der ikke gjort særligt meget, ud over at græsset en gang imellem bliver slået. Det kroatiske medlem af det bosniske præsidentskab, Željko Komšić, kaldte på Facebook angrebet en konsekvens af den nationalistiske politik, partiet HDZ (Kroatiske Demokratiske Union), der sidder solidt på magten i Mostar, fører. Komšić er i øvrigt ikke populær blandt hverken Zrinjski-hooligans eller HDZ – og ikke kun fordi han er fan af Sarajevo-klubben FK Željezničar. I Bosnien-Hercegovinas forfatning står der, at landet skal ledes af et præsidentskab bestående af en muslim, en serber og en kroat, men det er almindelig kendt, at Komšić får mange af sine stemmer fra muslimer, hvilket i nogen grad har marginaliseret de bosnisk-kroatiske nationalister på landsplan. I de kredse siger man, at Bosnien-Hercegovina ledes af en serber og to muslimer. Fra nationalistisk-kroatisk side er partisankirkegården en torn i øjet, fordi den repræsenterer *alle* befolkningsgrupper – serbere, muslimer og kroater. I deres øjne måtte monumentet hellere end gerne omdannes til parkeringsplads eller indkøbscenter. Den katolske kirke har ligeledes tonet rent flag ved at argumentere for, at området, som partisankirkegården ligger på, blev frarøvet kirken under kommunismen. For muslimernes vedkommende er der en vis interesse i at redde partisankirkegården, fordi den repræsenterer den samlede stat, de ønsker at leve i – og forblive i. Det handler dog i lige så høj grad om, at partisankirkegården udgør en arena for kampen mod de nationalistiske kroater – nøjagtigt som når Zrinjski og Velež mødes på fodboldbanen. Hagekors er

Kroatiske og muslimske ofre for den seneste krig har på en symbolsk måde mere at gøre med hinanden i døden, end de levende kroater og muslimer har – i hvert fald på denne begravelsesplads i centrum af Mostar. Foto: Jimmy Munk Larsen.

tidligere blevet malet over eller har fået røde kryds tilføjet. I august 2023 var der efterladt en hilsen til de bosnisk-kroatiske hooligans: "FOREVER ANTIFA". Kampen er i den grad stadig i gang på Den Hvide Bakke, og med sin beliggenhed på frontlinjen vil partisankirkegården utvivlsomt komme i skudlinjen igen.

Mere om partisankirkegården i Mostar

Klix 15. juni 2022, "Vandalizam u Mostaru – Dragan Markovina: Partizansko groblje ovako nije uništeno ni u ratu, za ovo je odgovorna vlast", <https://www.klix.ba/vijesti/bih/dragan-markovina-partizansko-groblje-ovako-nije-uništeno-ni-u-ratu-za-ovo-je-odgovorna-vlast/220615025> (hentet 30.10.2023).

Balkan Insight 15. juni 2022, "Vandals Wreck Yugoslav Partisans' Necropolis in Bosnia's Mostar", <https://balkaninsight.com/2022/06/15/vandals-wreck-yugoslav-partisans-necropolis-in-bosnias-mostar/> (hentet 30.10.2023).

Al Jazeera 16. Juni 2022, "Vandals attack Yugoslav Partisans' Necropolis in Bosnia", <https://www.aljazeera.com/news/2022/6/16/vandals-destroy-yugoslav-partisans-necropolis-in-bosnia> (hentet 30.10.2023).

The Guardian 2. Juni 2023, "Protecting Bosnia and Herzegovina's anti-fascist legacy: Mostar's Partisan Memorial Cemetery", <https://www.theguardian.com/artanddesign/2023/jun/02/protecting-bosnia-and-herzegovinas-anti-fascist-legacy-mostars-partisan-memorial-cemetery> (hentet 30.10.2023).

Spomenik Database, <https://www.spomenikdatabase.org/mostar> (hentet 30.10.2023).

Institute for War and Peace Reporting 27. April 2012, "The Forgotten", <https://www.youtube.com/watch?v=6-Uc-stQm-A> (hentet 30.10.2023).

En ituslået gravmarkør.
Foto: Jimmy Munk Larsen.